

публічного та державного управління. Конституювання сучасної системи місцевого самоврядування здійснюється передусім через процеси децентралізації. Найбільш актуальним аспектом подальших досліджень проблеми є адаптація європейського досвіду розвитку засад самоврядування для потреб вітчизняної адміністративної реформи.

Список використаної літератури:

1. Сергеев А.Л. Институты управленческой парадигмы в России // Менеджмент в России и за рубежом. – 2005. – № 2. – С. 55-66.
2. Бакушев В. Административная реформа нужна, но прежде – ее концепция! // Власть. – 2002. – № 6. – С. 10-16.
3. Мартиненко В.М. Процес реформування державного управління: цілі, предмет та способи організації // Акт. пробл. держ. упр. – Х., 2001. – № 3. – С. 37-43.
4. Чемерис В., Лесечко М. Системний підхід до проблеми реформування державного управління // Вісн. УАДУ. – 2001. – № 3. – С. 12-21.
5. Степанов А.С. Критерии эффективности государственного и муниципального управления (бездефектное управление) // Вестник университета. – 2001. – № 2. – С. 93-98.
6. Бакуменко В., Сурмін Ю., Козюра І. Пріоритетні напрями реформування місцевого самоврядування в Україні: оцінка ситуації та забезпечення трансформації // Акт. проблеми держ. упр. – Дніпропетровськ, 2005. – № 1. – С. 225-235.
7. Мартиненко В.М. До питання про концептуальну визначеність сучасних трансформаційних процесів у системі державного управління // Акт. пробл. держ. упр. – Х., 2000. – № 3. – С. 39-46.
8. Чемерис А. Концептуальні засади реформування державного управління і місцевого самоврядування // Вісн. УАДУ. – 2000. – № 3. – С. 62-71.
9. Стрельбицька Л. Співвідношення державного управління і місцевого самоврядування в ринкових умовах // Вісн. УАДУ. – 2003. – № 1. – С. 41-50.
10. Панійко Ю. Теоретичні основи самоврядування. – Львів, 2002.
11. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація / Відп. ред. Н.Р. Нижник. – К., 1997.
12. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцевого самоврядування: поняття, суть та форми (види) // Право України. – 2005. – № 1. – С. 21-25.
13. Кембелл Е. Публичная политика органов власти: опыт реформирования в Великобритании и России // Муниципальная власть. – 2005. – № 2. – С. 65-70.
14. Шаповал В.Д. Конституційно-правовий статус сільського, селищного, міського голови в Україні: Монограф. – Кременчук, 2010.

Надійшла до редакції 01.12.2010

БІДНЯЖЕВСЬКА А.Ю., аспірант
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.7

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ЖИТЛА В УКРАЇНІ

Надано визначення гарантій конституційного права людини і громадянина на недоторканність житла. Досліджуються загальносоціальні і юридичні, нормативні і організаційні гарантії забезпечення названого конституційного права.

Ключові слова: конституційне право на недоторканність житла, гарантії конституційного права на недоторканність житла.

Дано определение гарантий конституционного права человека и гражданина на неприкосновенность жилища. Проведено исследование общесоциальных и юридических, нормативных и организационных гарантий обеспечения названного конституционного права.

Ключевые слова: конституционное право на неприкосновенность жилища, гарантии конституционного права на неприкосновенность жилища.

The determination of guarantees of the constitutional right of the man and the citizen to inviolability of housing is given. General social and legal, regulatory and institutional guarantees of ensuring of this constitutional right are studied.

Key words: constitutional right to inviolability of housing, guarantees of the constitutional right to inviolability of housing.

Конституційне право людини і громадянина на недоторканність житла є однією з можливостей людини розпоряджатися собою в житті. Проблема полягає у з'ясуванні загальносоціальних і юридичних гарантій реалізації названого конституційного права. Практичне значення окреслених питань визначається у світлі розділу 4 “Програми інтеграції України до Європейського Союзу”, затвердженої Указом Президента України № 1072 від 14 вересня 2000 р., та положення “Про Громадську гуманітарну раду”, затвердженого Указом Президента України № 469/2010 від 02 квітня 2010 р.

Дослідженню гарантій конституційних прав і свобод в науці конституційного права приділяється достатньо уваги. Значний внесок у реалізацію зазначеної проблеми зробили О. Горова, М. Гуренко, А. Колодій, В. Кравченко, О. Негодченко, А. Олійник, В. Погорілко, О. Пушкіна, П. Рабінович, Ю. Тодика, Н. Шукліна та інші вчені. В той же час питання гарантій забезпечення конституційного права на недоторканність житла окремо ще не досліджувалися.

Метою статті є дослідження гарантій забезпечення конституційного права людини і громадянина на недоторканність житла.

Визначена мета передбачає вирішення таких завдань: а) проаналізувати різні розуміння гарантій прав і свобод, включаючи і конституційне право на недоторканність житла; б) дати визначення і розкрити види гарантій забезпечення конституційного права на недоторканність житла людини і громадянина; в) сформулювати висновки і рекомендації.

Аналіз різних поглядів на гарантії прав і свобод (включаючи і конституційне право на недоторканність житла) свідчить про різноманітність підходів до названої проблеми. О. Горова, наприклад, розуміє гарантії забезпечення реалізації громадянських прав і свобод людини і громадянина як засоби створення умов для реалізації громадянами своїх прав і свобод та самої їх реалізації, їх охорону і захист, заходи з їх відновлення в разі порушення. До громадянських прав і свобод вона включає і конституційне право на недоторканність житла [1, с. 7]. Звідси висновок про те, що О. Горова розуміє гарантії забезпечення реалізації конституційного права на недоторканність житла як засоби створення умов для реалізації людиною і громадянином своїх можливостей бути недоторканим у житті, їх охорони і захисту, заходи з їх відновлення в разі порушення.

М. Гуренко розглядає гарантії конституційних прав і свобод у їх історичному розвитку. Вона досліджує роль держави, права, людини та громадянина при гарантуванні забезпечення конституційного права на недоторканність житла [2].

А. Колодій визначає гарантії забезпечення прав, свобод і обов'язків людини і громадянина як відповідні умови й засоби, що сприяють реалізації кожною людиною і громадянином прав, свобод і обов'язків, закріплених Конституцією України. Вони диференціюються на особисті, політичні, економічні, ідеологічні та юридичні. Далі, розглядаючи особисті гарантії, він визначає їх як власні можливості людини і громадянина щодо захисту своїх прав, свобод, законних інтересів і обов'язків [3, с. 237]. На нашу думку, можливості – це права і свободи людини, а гарантії – це умови і засоби реалізації таких можливостей. А. Колодій конституційне право на недоторканність житла відносить до громадянських конституційних прав, а це означає, що гарантії забезпечення названого конституційного права він розглядає як умови і засоби, що сприяють його реалізації.

В. Кравченко вважає, що гарантіями забезпечення прав і свобод людини і громадянина (включаючи і право на недоторканність житла) є умови і засоби, що забезпечують їх ефективну реалізацію кожною людиною і громадянином. Він розрізняє соціально-економічні, політичні та юридичні гарантії. Серед юридичних гарантій він виділяє міжнародно-правові та внутрішньодержавні [3, с. 150-153].

О. Негодченко визначає гарантії захисту прав і свобод як систему соціально-економічних, юридичних, організаційних передумов, умов, засобів і способів, що створюють можливості для здійснення прав, свобод, інтересів людини та громадянина [4, с. 66-68]. На нашу думку, забезпечення включає в себе і захист прав і свобод, а це означає, що гарантії захисту прав і свобод є також гарантіями їх забезпечення.

А. Олійник досліджує гарантії забезпечення конституційних свобод як систему умов і засобів, що забезпечують у своїй сукупності здійснення конституційних свобод людини і громадянина [5, с. 18]. До конституційних свобод він включає і свободу від незаконного проникнення в житло людини [6, с. 57]. Отже, А. Олійник визначає гарантії забезпечення конституційної свободи від незаконного проникнення в житло людини і громадянина як систему умов і засобів, що забезпечують у своїй сукупності здійснення конституційних свобод людини і громадянина.

В. Погорілко зауважує, що під гарантіями конституційних прав і свобод прийнято розуміти сис-

тему умов і засобів, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина. Систему таких умов і засобів він поділяє на загальні і спеціальні (юридичні) гарантії. Юридичні гарантії представлені нормативно- та організаційно-правовими механізмами реалізації прав і свобод. Нормативні гарантії, на його думку, містяться в конституційних нормах, нормах законів та підзаконних нормативно-правових актах України. Організаційні гарантії представлені системою основних суб'єктів конституційного права, що включає народ України, територіальні громади, органи державної влади і органи місцевого самоврядування та їх посадових і службових осіб, політичні партії, громадські організації тощо [7, с. 140-141]. Погоджуючись у цілому з позицією В. Погорілка, зазначимо, що конституційне право на недоторканність житла гарантується органами і посадовими та службовими особами держави і суб'єктами громадянського суспільства.

О. Пушкіна конституційне право на недоторканність житла включає в основне право на свободу. Вона виділяє два основних особистих права – це право на життя і право на свободу. У зміст права на свободу вона включає право на гідність, особисту недоторканність, недоторканність житла, недоторканність особистого життя, свободу пересування, вільного вибору місця проживання тощо [8, с. 132-133]. Вона визначає право на недоторканність житла як таке, що конкретизує право на свободу та є абсолютним правом людини і громадянина, і наголошує на тому, що проблеми гарантії забезпечення реалізації названого права зумовлені, перш за все, недостатнім рівнем їх нормативно-правового регулювання. Усунення прогалин у регулюванні конституційного права на недоторканність житла, на нашу думку, може бути реалізоване шляхом прийняття Закону України «Про конституційне право на недоторканність житла».

П. Рабінович і М. Хавронюк визначають гарантії реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина як умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, є запорукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них із метою реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина. Гарантії забезпечення реалізації прав та свобод (включаючи і конституційне право на недоторканність житла) вони поділяють на загальносоціальні (загальні) та власне правові, юридичні (спеціальні) [9, с. 246]. На нашу думку, принципи та норми не є ознаками гарантії. Вони закріплюють як самі права, свободи та обов'язки, так і їх гарантії. Отже, гарантіями є лише умови і засоби здійснення прав, свобод та обов'язків (включаючи і конституційне право людини і громадянина на недоторканність житла).

Ю. Тодика досліджує гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина (включаючи конституційне право на недоторканність житла) як передбачені Основним Законом України засоби, методи і механізми, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод людини і громадянина. Він поділяє їх на економічні, політичні та юридичні [10, с. 167]. На нашу думку, методи і механізми не є складовими гарантії. Навпаки, гарантії (умови та засоби) включаються в механізм забезпечення прав і свобод. Отже, гарантіями забезпечення конституційного права на недоторканність житла є лише умови та засоби, за допомогою яких здійснюється зазначене конституційне право.

Н. Шукліна і О. Совгіря розглядають гарантії прав і свобод людини і громадянина як передбачену Конституцією і законами України систему правових норм, організаційних засобів і способів, умов і вимог, за допомогою яких здійснюються охорона і захист прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. До конституційних особистих прав вони включають і право на недоторканність житла. Конституційно-правові гарантії автори поділяють на дві групи: нормативно-правові і організаційно-правові [11, с. 147, 182-183].

Звідси ознаками гарантії конституційного права людини і громадянина на недоторканність житла є такі: а) це сприятливі умови та правові засоби; б) вони передбачені міжнародними стандартами, нормами Конституції і законів України; в) за їх допомогою забезпечується реалізація конституційних можливостей людини і громадянина на недоторканність житла. Отже, на нашу думку, гарантії конституційного права на недоторканність житла – це закріплені міжнародними стандартами, Конституцією України і деталізовані у законах України сприятливі умови та правові засоби, за допомогою яких забезпечується реалізація конституційних можливостей людини і громадянина на недоторканність житла.

Як впливає з вищенаведеного, слід розрізняти два основні види гарантії забезпечення конституційного права людини і громадянина на недоторканність житла, а саме: а) нормативні; б) організаційні.

Нормативними є гарантії, закріплені нормативно-правовими актами, в яких зазначені умови і засоби здійснення конституційного права на недоторканність житла. Серед таких нормативно-правових актів, норми яких створюють сприятливі умови та забезпечують охорону, захист і відновлення порушеного конституційного права на недоторканність житла, слід виокремити: Конституцію України (ст. 30, 55, 56); Кримінальний кодекс України (ст. 162); Кримінально-процесуальний кодекс України (ст. 14-1, 177-189); Житловий кодекс України (ст. 92, 99, 109, 110, 112-117, 124, 132, 148, 157, 161, 165, 169); Цивільний кодекс України (ст. 311) та ін.

Конституція України (ст. 30) гарантує кожному недоторканність житла. Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку. На нашу думку, названу статтю слід доповнити такою нормою: “а також вселення в житло чи виселення з житла”. Кожному гарантується можливість оскаржувати у суді порушення права на недоторканність житла (ст. 55). Гарантується, також, відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої порушенням права на недоторканність житла (ст. 56). Деталізуються конституційні гарантії у кодексах України. Кримінальний кодекс України (ст. 162) закріплює кримінальну відповідальність за незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян. На нашу думку, слід також передбачити кримінальну відповідальність за незаконне вселення і внести відповідні доповнення у ст. 162. У Кримінально-процесуальному кодексі України (ст. 14-1) закріплюється гарантія недоторканності житла, і ніхто не має права без законних підстав увійти в житло проти волі осіб, які у ньому проживають. Кримінально-процесуальним кодексом України регулюється порядок проведення обшуку і виїмки в житлі (ст. 177-189). Нормативні гарантії щодо недоторканності житла при здійсненні вселення і виселення передбачені Житловим кодексом України, де встановлюються правила виселення проживаючих у житлі осіб. Житлове законодавство закріплює правила: а) вселення членів сім'ї піднаймача (ст. 92) та право наймача на вселення інших осіб у займане ним жиле приміщення в будинку (квартирі), що належить громадянину (ст. 161); б) виселення піднаймачів і тимчасових жильців у разі припинення договору найму жилого приміщення (ст. 99); в) виселення членів сім'ї власника жилого будинку (квартири) (ст. 157). Виселення з жилих приміщень (ст. 109) передбачає: а) надання громадянам іншого благоустроєного житла (ст. 110); б) надання жилого приміщення при виселенні з будинків (жилих приміщень), що загрожують обвалом (ст. 112); в) виселення наймача на час капітального ремонту жилого будинку (квартири), що належить громадянину (ст. 165); г) вимоги, що пред'являються до благоустроєного жилого приміщення, яке надається у зв'язку з виселенням (ст. 113); д) вимоги, що пред'являються до іншого жилого приміщення (ст. 114); е) порядок виселення з жилих приміщень з наданням громадянам іншого жилого приміщення в інших випадках (ст. 115); є) порядок виселення без надання громадянам іншого жилого приміщення (ст. 116). Житловим кодексом України передбачено порядок виселення: а) громадян у разі визнання ордеру недійсним (ст. 117); б) з дитячих будинків сімейного типу (ст. 114-1); в) з гуртожитків (ст. 132); г) з будинків житлово-будівельного кооперативу (ст. 148); д) у разі припинення договору найму жилого приміщення (ст. 169). Для більш повного урегулювання відповідальності за порушення житлового законодавства (ст. 189) названу норму Житлового кодексу України бажано доповнити такими словами: “у порушенні законодавства про вселення в житло і виселення з житла”.

Цивільний кодекс України (ст. 311) закріплює, що житло фізичної особи є недоторканим. Проникнення до житла чи до іншого володіння фізичної особи, проведення в ньому огляду чи обшуку може відбутися лише за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із рятіванням життя людей та майна або з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, законом може бути встановлено інший порядок проникнення до житла чи до іншого володіння фізичної особи, проведення в них огляду та обшуку. Фізична особа не може бути виселена або іншим чином примусово позбавлена житла, крім випадків, встановлених законом. Пропонуємо доповнити названу статтю, вказавши, що “вселення особи в житло можливо лише на підставі закону”.

Організаційними гарантіями названого конституційного права є організація діяльності

органів і посадових осіб держави та суб'єктів громадянського суспільства щодо створення умов та здійснення засобів для забезпечення недоторканності житла.

Підсумовуючи вищевикладене, можна сформулювати окремі висновки і рекомендації щодо гарантій забезпечення конституційного права на недоторканність житла.

1. Гарантії конституційного права на недоторканність житла – це закріплені міжнародними стандартами, Конституцією України і деталізовані у законах України сприятливі умови та правові засоби, за допомогою яких забезпечується реалізація конституційних можливостей людини і громадянина на недоторканність житла.

2. Ознаками гарантій конституційного права людини і громадянина на недоторканність житла є такі: а) це сприятливі умови та правові засоби; б) вони передбачені міжнародними стандартами, нормами Конституції і законів України; в) з їх допомогою забезпечується реалізація конституційних можливостей людини і громадянина на недоторканність житла.

3. Слід розрізняти два основних види гарантій забезпечення конституційного права на недоторканність житла людини і громадянина: а) нормативні; б) організаційні.

4. Запропоновані по тексту рекомендації щодо доповнення ст. 30 Конституції України, ст. 162 Кримінального кодексу України, ст. 189 Житлового кодексу України та ст. 311 Цивільного кодексу України, на наш погляд, сприятимуть удосконаленню нормативних гарантій забезпечення конституційного права на недоторканність житла.

Список використаної літератури:

1. Горова О.Б. Конституційні громадянські права людини в Україні і їх забезпечення міліцією (роль міжнародно-правових норм в цьому процесі): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2000.
2. Гуренко М.М. Розвиток філософсько-правової думки про гарантії прав і свобод людини та громадянина: Дис. ... д-ра юрид. наук. – К., 2004.
3. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посіб. – Вид. 3-є, випр. та доп. – К., 2004.
4. Негодченко О. Гарантії захисту прав і свобод людини // Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К., 2005. – Т. II: Права людини у контексті поліцейської діяльності – С. 66-68.
5. Олійник А.Ю. Гарантії забезпечення конституційних свобод // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 1. – С. 14-29.
6. Олійник А.Ю. Поняття і класифікація конституційних свобод людини та громадянина в Україні // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 52-60.
7. Пушкіна О.В. Основні особисті права та свободи людини і громадянина з точки зору їх забезпечення чинним законодавством України // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. – 2005. – № 1. – С. 126-135.
8. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підруч. / За заг. ред. В.Ф. Погорілко. – К., 2007.
9. Рабінювич П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навч. посіб. – К., 2004.
10. Тодика Ю.М. Конституційне право України: Підруч. / За ред. академіка АПрН України, д-ра юрид. наук, проф. Ю.М. Тодики, д-ра юрид. і політ. наук, проф. В.С. Журавського. – К., 2002.
11. Совгиря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України: Навч. посіб. – К., 2008.

Надійшла до редакції 21.12.2010

ГАЛАЙДЕНКО Т.В.,
головний спеціаліст секретаріату
(Вища рада юстиції)

УДК 342.565.5

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ

Автор аналізує одну з важливих гарантій принципу незалежності суддів. Зроблено обґрунтований висновок, що належна оплата праці судді і право судді на відставку належить до фінансово-правових гарантій незалежності суддів, призначенням яких є належне матеріальне забезпечення судді під час виконання своїх посадових обов'язків і після завершення суддівської кар'єри. У тому вигляді, в якому право на відставку сформульовано за чинним законодавством України, воно містить низку важливих правових гарантій незалежності суддів.

Ключові слова: суддя, незалежність, фінансово-правова гарантія.

